

Muhterem Kardeşim Osman Bey

Evvelâ, sorunuzun cevâbı Risâle-i Nur'da mevcûttur. İlgili bahisler dikkatle mütâlââ edilirse, meselenin vuzuh derecesinde îzah edildiği anlaşılacaktır. Evveleminde bu bahislere mürâcaat edilmelidir.

Sâniyen, fevkalâde mühim ve müzakeresi gereken muhtevası geniş bir suâlin, bir mektup çerçevesi içerisinde sığmayacağı da bedîhidir.

Mâlûmunuzdur ki, Cenâb-ı Hakk'ın kudreti noktasından mevcûdatın **"İBDA"** yahut **"İNŞA"** suretinde yaratılmasının farkı yoktur. Kudret-i İlâhiye karşısında zerrelere yoktan yaratmak ile, o zerrelere herhangi bir mevcûdun îcâdı müsavidir. *"Birinin âsârı muhâkeme olunurken, onun hassacığını nazara dikmek lâzımdır."* dûsturunca, bu meseleyi Allah-u Azimü'-ş-şân'ın canibinden sıfat-ı muhîtası ve kudret-i mutlakası noktasından temâşa etmek gerekir. Her şânında, her halinde binler ihtiyâç ve meskenet içerisinde yuvarlanan ve en basit ihtiyâcını dahî tedârik edemeyen, âciz bir insan, Ulûhiyetin hassasından olan *"varı yok, yoku var etmek"* hakikatini, kendi acziyeti ve cüz'î ölçüleriyle tartarsa, elbette bu kıyâs câhilâne, zâlimâne bir kıyâs olur. Koca bir kâinatı, insana musahhar eden, Allâhu Azimü'-ş-şân'ın mecmu'-u âsarında miyâs-ı azamet ve mîzan-ı kemâlini temâşâ edip, takdir, tebcil ve tazim etmesi gerekirken; insanın kendi cüz'î akliyle o hakikati tartması, ne kadar gâfilâne bir tarz-ı telakkidir. Üstümüze gök kubbeyi çadır gibi kurarak, şu nihayetsiz fezâ-yı âlemde had ve hesaba sığmayan cirimleri yed-i Kudretiyle evirip çeviren, kayd ve intizâm altına alan, ulvî nizâmlar va'z eden, hem yeri ayaklarınızın altına bütün müştamilâtiyle ve hârika eserleriyle döşeyen bir Halık-ı Küll-i Şey'in kudretinden mevcûdatın, **"İBDA"** yahut **"İNŞA"** ile yaratılması uzak görülemez. Zaten, bir kimse sıfât-ı kâmilenin cümlesini câmi' olan Zât-ı Vâcib-ül Vücûda iman ettikten sonra onun için ne suretle olursa olsun, Allah'a acz isnad etmek bedihi bir tenakuzdur.

Meselenin açıklık kazanması ve düğümün çözülmesi açısından mihrak nokta şudur:

Cenâb-ı Hakk'ın kudreti zâtiyedir. Nâmütenahi ve mutlaktır. Kudretinin zevali muhaldir. Acz, O'nun icadına müdâhale ve muhalefet edemez- her ne surette olursa olsun- kudretinde merâtib yoktur ki, hâşâ ademden zerrelere îcad O'na müşkil olsun. O, her şeye nazır ve her şeye müsâviyen müteveccih olduğundan, teveccühünde tecezzi ve inkisâm olamaz ki, acz, o kuvvete tedahül edebilsin. Öyleyse mümkinât dairesindeki mâni'âlar, kayıtlar, O'nun îcâdının önüne geçemez. Kevn ve mekân, araz ve cevher, mülk ve melekût O'nun kudretine karşı nihayet derecede itâattedir.

Her şeyi rahat, külfetsiz, suhûletle îcad edip sahra-i ceberrûtunda küreleri güllerle, güneşleri zerrelere misüllü celâldârâne evirip, çeviren ve bütün mükevvenat O'nun taht-ı hüküm ve idaresinde olan her şeyi andan ana, hâlden hâle, sûretten sûrete,

devirden devire, tavırdan tavıra değiştiren; hulûldan, ittisal ve ittihâttan, zevalden tegayyür ve tebeddülden münezzehe ve müberrâ olan, O Zât-ı Kibriyâ hikmeti iktizâ ettiği takdirde- nihâyetsiz kudretiyle istediği şeyi, ademden vücûda, vücûddan ademe rahatlıkla getirip götürülebilir.

Evet, bir âna, bir lahzaya nihâyetsiz îcadları sığıştıran bir Kâdir-i Küll-i Şey'in zerrâtı yoktan, sair mahlûkatı da o zerrâttan yaratması elbette en bedihi hakikatlerden biridir. Ancak bu noktada řu hakikati belirtelim ki, Ulûhiyetin nihâyetsiz esrârından, hilkatin hadsiz sırlarından ve Rubûbiyetin nihâyetsiz muammâlarından biri olan bu "**İCAD**" ve "**İDAM**" hakikatini değil ukûl-ü beşer, hattâ fezâ-yı melekûtta cevalân eden ervâh-ı âliyeler dahi idrâkten âcizdirler. O'nun dâire-i ibdâ' ve ihtirâ'ına bir kadem dahî basamazlar. O'nun semâ-yı Rubûbiyetinde bir nefes dâhi kanat açıp uçamazlar.

Sâlisen, mademki Kudret-i İlahiyye noktasında "**İBDA**" ve "**İNŞA**"nın farkı yoktur. Öyle ise aklı-ı beşer, belki bu hakikatin hikmetini taharri edip sorsa, "*bir derece sezadır*" denilebilir. Biz dahi, o meselenin hakikatini İlm-i Muhit-i İlahîyeye havale edip, haddimizin fevkinde bahse girişmeden bâzı müfessirin-i izam ve hassaten Aziz Üstâdımızın İzahları çerçevesinde, gayet muhtasar ve icmâli bir surette konuyu vuzuha kavuşturmağa çalışacağız. Evvelâ, bu mevzu'yu îzâha yardım edecek temel bilgileri verdikten sonra, bir iki temsilin dürbünüyle hakikati rasad edip fehme takribe gayret edeceğiz.

İBDA' ve İNŞA NE DEMEKTİR?

İBDA', *hiçten îcâttır*. Eşyâya hiçten ve yoktan vücût verip, o mevcûdun ve o mevcûda lâzım olan her şeyin yoktan yaratılmasıdır.

İNŞA ise, *eşyanın mevcûd anâsırdan toplanmak suretiyle îcad edilmesidir*.

İki türlü ibdâ' vardır: Birincisi, ibdâ-yı mutlak yahut ibdâ'-yı mahz ve küllidir. Dięeri, ibdâ-yı cüz'i veya ibdâ-yı nisbîdir.

Kâinatın ve müştemilâtının ilk yaratılışı ibdâ-yı mutlak ve ibdâ-yı mahzdır. Yani, kâinatın ilk yaratılışında her şey, sırf hiçten ve yoktan îcâd edilmiştir. Daha açık bir ifâdeyle, misâl ve numune ittihaz edilecek kanun, madde, müddet, asıl sûret, misâl ve numune denecek hiçbir şey yokken mükevvenâtın örneksiz, mukayesesiz, taklitsiz, nazîrsiz, emsalsiz ve denksiz olarak yoktan ve hiçten îcâdıdır. Kanun ve mukayesesiz, madde ve misalsiz ilk model "ibdâ'-i mahzdır." Bu sebeple her nev'in, ilk ferdinin yaratılması İBDA'dır. Binâenaleyh nev'ilerin tahavvülü ve eşyanın tekemmülü ibdâdan sonradır. Hatta misliyet, kanunlar ve kuvvalar İBDA'dan sonra ortaya çıkar.

İşte, kâinatın ilk yaratılışı, İbda'-yi mahz ile olmuştur. İlk yaratılışta kâinat ve kâinatı ortaya getiren zerrelere, ibdâ-yı mahz ile yaratıldı. Tabiri caiz ise, bu ilk yaratılıştan

sonra -lihikmetin-İbda'yı mutlak yahut ibdâ'-yi mahz kapısı kapatıldı. Artık şu anda zerrâtm yaratılması bahis konusu değildir. Çünkü her şeye şâmil ve her şeye hükmeden bir muvâzene mevcuttur. Cenâb-ı Hak, muvâzene-i umûmiye kanunu ile her mevcudu, o kadar dakik bir mîzân ve o derece hassas bir ölçü ile tanzim etmiştir ki, hilkatte abes ve israf olmadığı gibi, adaletsizlik ve dengesizlik de yoktur. Kandaki alyuvar ve akyuvarlardan tut, ta denizlerin ve içlerindeki mahlûkatın doğum ve ölümlerine kadar, atom sistemindeki muvâzeneden tut ta semâ burçlarına, fezâ sistemlerine kadar her şeyi ihata eden bir muvâzene mevcuttur. Madem ki kâinatta, her şeyde muvâzene vardır ve hükmediyor. Elbette, zerrelere de bu muvâzene kanunundan hariç olamaz.

Mâlumdur ki, kâinat çarkı içerisinde yaratılan her varlığın, ona göre bir yeri, bir nisbeti, bir vazifesi vardır. Her şeye bu çark içerisindeki yerine göre mîzan ve ölçü içerisinde hakkını veren Hâlık-ı Külli Şey, ibdâ'-yi mahz ile yarattığı kâinatta elbette zerrâtını da miktar ve ölçüsünü dengeleyecek ve takdir edecektir. İşte, Cenâb-ı Hak kâinatın kuruluşundan, tâ yıkılış ânına kadar her türlü inşâda kullanılacak her maddeyi yâni zerrâtı ihtiyâç miktarınca tayin ve takdir edip; her asra ve içerisinde yaratılacak her mahlûka yetecek nisbette istif ederek dengelemiş ve hazırlamıştır. Evet, bu hazırlayış Zât-ı Akdes'in adâletinin lâzımındandır.

Yarattığı her şeye bir had koyan ve her mevcudu bir had ile mukayyed kılan Cenâb-ı Hak, elbette zerrelere de bu kanunun şumulünden hâriç bırakmamıştır. Zerrelere bir had ile tâyîn edilmesi bu kanunun îcâbındandır.

Yaratılan her şeyin model ve suretlerinin İlm-i İlâhîde hazır olması, O zâtın ilminin derinlik ve ihatasını gösterdiği gibi, her şeyin önceden tartılıp dengelenmesi ve istif edilmesi de O'nun nihayetsiz temkin ve tedbirini göstermektedir. Evet, bu ahvâl O'nun kemâl-i mizan ile her şeyi plânladığının ve her şeyin tedârikini gördüğünün ve her şeyi şaşırmadan, unutmadan ve ihmâl etmeden, güzelce idare ve tertip ettiğinin ve hiç bir şeyi abese atmadığının ve israf etmediğinin delilileridir.

“Cüzlerde olan tanzim, takdir ve muvâzene, küllerde de mevcuttur.” kaidesine, cüzlerde müşahede ettiğimiz muvâzene ve dengenin küllerde de, o nisbette olması hikmetin gereğidir. Evet, insanın her bir uzvu, vücûduna göre nasıl muvâzene ile ayarlanmış ise, kâinatı ortaya getiren uzuvlar da aynı muvâzene ile dengededir.

Buraya kadar anlattıklarımızı hülâsa edersek, Hakim-i Ezel ve Ebed, ibdâ'-yi mahz ile yarattığı ve hazırladığı zerrâtı iplik şeklinde istimâl etmekte ve bütün mahlûkatı bu ipliklerle bir kumaş gibi dokumaktadır. İşte, bu ipliklerin bir araya gelerek toplanması İNŞA'; ipliklerin bir araya gelmesiyle yeni yeni ve taze olarak ortaya çıkan desenler, motifler, şekil ve tezyinatlar ise İBDA'-yi CÜZİ'dir. Başka bir ifâde ile ibdâ'-yi cüz'i, ibdâ ve inşâ'nın birlikte tahakkuku ile ortaya çıkmakta ve kâinatta her an cereyan etmektedir. Meselâ, şu anda yaratılan her bir mevcudun, tâbiri caiz ise, plân ve programı ibdâ'dır. Bu plân ve programa göre zerrelere toplanıp, eşya nın ortaya çıkışı ise, inşâ'dır. Eşyanın saha-yı vücûda çıkması ile, onlara takılan sayısız sıfatlar, hususiyetler ahvâller ise, yine ibdâ hakikatini göstermektedir. Demekki,

kâinata her an İNŞA, ibdâ'ya istinâd ederek devam etmektedir.

İBDA' ile İNŞA' hakikatini daha iyi kavrayabilmek için şöyle bir misal verelim: Mimarlık san'atı ve estetik yönünden dünyada bir şâheser olan Selimiye Camii taşlardan yapıldığı halde, hiç kimse bu san'at eserine "taşdır" veya "taş yığınıdır" diyemez ve böyle bir iddiada bulunamaz. Hiç şüphesiz bu taşlarda ortaya çıkan san'at, maharet, itina, ihtimam ve tenâsüb; hatta bu câmi'deki binlerce hususiyetler, câmî'nin harika plânı, güzel nakş ve motifleri, dakik san'atlı tezyinatı, ilm-i savt ve manidar ihtişamı elbette taşlardan ayrı olarak ustasının fikir ve mütâlâasından ortaya çıkan, tabiri caiz ise, yeni yeni ve taze ibdâ-misal maharetlerdir.

İşte, bu caminin taşlardan tedricen yapılması İNŞA; bu eserin taşlardan başka her şeyi, yâni, sayısız sıfat, meziyet ve hususiyetleri ise İBDA hakikatına güzel misâldir.

İBDA' ve İNŞA'NIN TE'LİFİNDE İ'CAZ VARDIR

Selimiye Camisi taşlardan yapıldığı gibi, meselâ bir bülbül de zerrelere yaratılmıştır. Artık, bülbül bir zerre değildir. Kudret-i İlâhiye zerrât hamurundan mâhiyet değiştirerek bülbülü halketmiştir. Ve inşâ', hususiyet kazanmıştır. Rengi, şekli, ses ve güzelliğiyle, hayât ve hissiyâtiyle yeni bir mâhiyet giymiştir. İşte, bülbüldeki hiçten ve yoktan yaratılan bütün hususiyetler İBDA'dır. İBDA'-ı CÜZİ'dir.

Kâinat dahî büyük çapta Allahu Azimüşşan'ın yed-i Kudretiyle yaratılan bir bülbül gibidir. Bu bülbül binbir nağâmât ile Zât-ı Akdes'in İBDA' ve İNŞA'sındaki hadsiz cemâl ve kemâli ilân etmektedir. Şimdi, mu'cize ile yaratılan bu bülbüle azot, karbon, oksijen vesaire mi diyeceğiz? Bu kemâlâtı cansız ve şuursuz zerrata mı havale edeceğiz? Görülüyor ki mevcudatın te'lifinde i'câz vardır, yaratılan her şey, hey'etiyle, terkibiyle, tanzimiyle tertibiyle, mânasiyle, maddesiyle te'lifiyle mu'cizedir.

Elhâsıl bu mu'cize, hem **"ibda"**da hem **"inşa"**da kemâliyle her an nihayetsiz misâllerle devam etmektedir.

Zât-ı Akdes'in kâinatı müştamilâtiyle halkettiğini ve İlm-i Ezelisiyle her şeyi takdir edip, dengelediğini ve O'nun hikmetinin vüs'atını ve ilminin ihatasını daha iyi anlamak için, şöyle bir misâl verelim!

Fevkalade mahir ve san'atkâr bir zâtın, hiçbir kimseyi taklit ve hiçbir eserden iktibas etmeden benzeri olmayan, gayet muhteşem ve mükemmel bir fabrika kurarak bu fabrikada binbir çeşit mütenevvi masnuat dokuyup, ilminin derinlik ve ihatasını, san'atının inceliğini kudretinin nüfuz ve müessiriyetini, haşmetinin büyüklüğünü göstermek istediğini farzediniz. Bu fabrikada nihayetsiz mahsulât almak isteyen O zat, evvelâ, fabrikanın plan ve programını bünyesine uygun ve istikbâldeki hedeflerine münasip bir şekilde zihninde tesbit ve tayin eder. Bidayetinden nihayetine kadar geçecek zaman içerisinde, lâzım olacak her şeyi dikkate alır. O

fabrikanın müştemilatına taalluk edecek en cüz'î meseleleri dahi ihmâl etmez. Bu fabrikanın, ne müddet çalışacağını ve bu müddet içerisinde hangi maddenin ne kadar lâzım olacağını, en ince hesaplarına kadar tayin ve tesbît ile gerekli ham maddeleri hazırlar istif ve muhafaza eder.

Bu zâtın mezkûr fabrikanın modelini, plan ve programını belirledikten sonra, fabrikada faaliyeti müddetince kullanılacak umum malzeme ve eşyayı önceden düşünüp tedârik etmesi ve her şeyi en ince hesaplarına kadar planlaması, o zâtın ilim ve tedbîrinin ihatasına açık bir delil değil midir? Hem bu takdir ve tanzim işi onun gayet geniş fikir ve hafızasını ve fabrikadaki her şeyi dikkate alan küllî nazarını ve müdebbirliğini vuzuh derecesinde göstermez mi?

Hem bu vaziyet O Zât'ın kemal-i mîzan ve intizâmla iş gördüğünü ve her şeyi unutmadan ve şaşırmadan hikmetle idare ve tertib ettiğini ortaya koymaz mı?

Hem her şeyi inceden inceye düşünen bir dimağ ve hiçbir şeyi adem ve israfa atmayan bir âdâlet sahibi olduğunu göstermez mi?

Hem o Alim ve San'atkâr Zât'ın bütün hey'et ve keyfiyetiyle mucizane olarak kurduğu bu fabrika, O'nun hârika meziyet ve kabiliyetini ve her şeyi ihâta eden ilmini, gayr-i mütenâhi hikmet ve maharetini, nihayetsiz temkin ve tedbir gücünü, Müdebbir, Adil, Mukaddir, Mürebbi, Munazzım, Musavvir ve Mufassal unvanları ile akla göstermez mi?

Aynen bu misal gibi, Hakîm-i Ezeli, şu kâinat fabrikasının îcâdını irâde etti. Kâinatın esâsatını İlm-i Ezelisi ile va'z edip ezel ve ebede nazaran, altı gün sayılacak bir vakitte mükevvenâtı, bütün zerrât ve müştemilâtı ile yoktan ve hiçten yarattı, yani ibdâ'-ı mahz ile halketti. Nihayetsiz ve kemâlde bir Cemâl ve nihayet Cemâlde bir kemâl sahibi olan O Zât-ı Akdes, mu'cizat-ı kudreti, ha-varık-ı rahmeti ve dekâik-i hikmetiyle bu fabrikada binbir isminin güzelliklerini gösteren ve dâima işleyen nihayetsiz tezgâhlar kurdu. Her şeye bir had koyup, hudûd tâyin eden ve her şeyi ölçü ve tartı ile dengeleyen bütün kâinatı bütün şuûnâtıyla ve keyfiyetiyle kabza-i Rububiyetinde tutan, kemâl-i mizan ile tedbîr, tedvir, idare ve terbiye eden ve hiçbir şey hiçbir hâl daire-i meşiet ve idaresinden hâriç olmayan ve ezelden ebede kadar bütün mülk ve melekût, kevn ve mekân, bütün ahval ve harekât daire-i ilminde ve nazar-ı şuhûdunda bulunan, misilsiz, nâzirsiz, Vacibü'l-Vücûd olan Zat-ı Zülcelâl Hazretleri, bu tezgâhlarda kıyamete kadar alacağı mahsûlat ve yaratacağı masnûata yetecek kadar zerrâtı hazırlamış ve tezgâhların ham maddesi olarak vazifelen-dirmiştir.

Hakim-i Ezeli, bu tezgâhlardan ibdâ'-ı mahz ile yarattığı zerrâtı hıfz ve muhafaza ederek, bir vazifeden diğer bir vazifeye münavebe ile sevketmektedir. Yâni bir zerreye nihayetsiz vazifeler gördürerek hadsiz neticeler almaktadır. Artık, ibdâ-yı mahz kapısı kapatılmış olup, bir ağaca meyveleri adedince hikmetler, çiçekleri adedince vazifeler yükleyen Kadîr-i Hakîm namütenahi hikmetini göstermek için, zerrelere bir vazifeden diğer bir vazifeye koşturmakta ve "defâetle" istimal

etmektedir. Nitekim Bediüzzaman Hazretleri Yirmi Üçüncü Lem'a'da,

“...üçyüz bin enva-i zihayat mahlûkatın şekillerini, sıfatlarını, belki ZERRATLARINDAN BAŞKA bütün keyfiyat ve ahvâllerini, hiçten var eden bir kudret...”

Tahavvülat-ı zerrat bahsinde:

“Elbette hidemât-ı hayatiye ve hayâtteki tesbihât-ı Rabbâniyede DEFÂETLE bir zerre bulunmuş ise hizmet etmiş ise, o zerrelerin manevî alanda, o mânâların hikmetlerini, hiçbir şeyi kaybetmeyen kader kalemiyle kaydetmesi; muktezâ-yı ihâta-yı ilmidir.”

Ve On Altıncı Söz'ün İkinci Şuai'nda:

“...Sânî-i Hakîm ve Nakkâş-ı Alim, şu âlem SARAYINI MÜŞTEMİLATÎYLE BERABER BEDİ'İ BİR SURETTE YAPTIKTAN sonra cüz'i ve külli, cüz ve küll her şeye bir model hükmünde bir nizâm-ı kader ile bir miktar-ı muayyen vermiştir.”

ifadeleriyle bu hakîkata işaret etmiştir.

Bu meseleyi başka bir şekilde bir misâlle îzâh edelim: Hakîm ve Alîm bir Zât'ın çeşitli ilimleri hâvi cami bir kitap yazmak istediğini farz edelim. O zât evvelâ arş'a benzeyen kalbi ile kitabı yazmayı irâde edecek; sonra kürsi'ye benzeyen dimağında o câmî' kitabın muhteva ve münderecâtını tesbît ve tâyîn edecektir. Sonra da kitabı yazmaya yetecek kadar mürekkebi doldurduğu kalemi ile, mezkûr kitabı hafızasında tesbit ettiği düstur ve esâslara göre yazdığı esnada birisi çıkıp: *“Niçin, bu kâtip, mürekkebi, mektuptan evvel doldurdu, her sayfada ayrı mürekkep doldurması gerekirdi!..”* diyebilir mi? Kâtibin bütün mürekkebi önceden doldurmasını ona noksanlık sayabilir mi? Hâlbuki kâtibin, mürekkebin tamamını önceden doldurması onun noksanlığına değil; bilâkis temkin ve tedbîrine delildir.

Şu hâl, ayrıca, kâtibin ilminin kitabın tamâmını ihâta ettiğine, her bir harfi bir had ile

tayîn ettiğine, her harfin, onun ilmindeki plân ve takdire göre yazıldığına; hatta kitabın yazılmadan önce, suret ve plânı onun ilminde mevcut ve hazır olduğuna delâlet eder. Demek ki kâtip hârika ilmi ve ihâtalı hafızası ile takdir ettiği gibi yazıyor. İntizâmla tedbir ediyor. Müşahede ile tasarruf ediyor.

Aynen öyle de zerrât, ilm-i Ezelî'deki sûret ve plâna göre hareket etmekte ve kâinat kitabının mürekkebi olarak vazife görmektedir.

Elhâsıl, aynı basit maddelerden dokunan zemin yüzündeki muhtelif hayvanat ve nebatatın aynı hava, aynı su, aynı ışığa maruz kalmakla beraber her bir nev'in hatta her bir ferdi diğerlerinden temyiz edici, ayırıcı çok farklı renk ve şekilleri, hususiyetleri, tat ve kokulan, hayat ve hissiyatları, hadsiz mizaç ve istidattan vardır. İşte, zerrelere bulunmayan bu sayısız meziyet ve hususiyetler "ibdâ" ile ortaya çıkmaktadır. Evet, bahar mevsimi bu hakikatin mahşernüma bir misalidir. Hattâ, her an dahî Allah-u Azim'ü-ş-şan'ın "icad" ve ihdasına bir bahar gibidir. Eğer, ruy-ı zeminde zerrelere de her an, her devre yeniden yaratılmış olsaydı; bugün küre-i arz mevcut sıkletin belki milyonlar katı ağırlığına çıkmakla kâinattaki muvâzene-i umumiye bozulacak ve hilkatten matlub olan neticeler akim kalacaktı. Hâlbuki kâinatın kuruluşunda o gün denge neydiyse, bugün de aynıdır. Amma, zerratin ibdâ-ı mahz ile yaratılan nihayetsiz işlerde defaatle çalıştırılmasının hikmetine gelince: Bu hikmetler saymakla bitmez.

Bediüzzaman Hazretleri ["Tahavvülat-ı Zerrât'ın"](#) belki beş binden fazla hikmeti olduğunu beyan etmektedir. Biz dahi bu hikmetleri gayet muhtasar olarak Onun ifadeleriyle hülâsa edelim:

"Cenab-ı Hak küre-i arz'ı san'atına bir meşher, icadına bir mahşer ve hikmetine medar ve kudretine mazhar ve rahmetine mezher ve Cennet'ine mezraa ve hadsiz kâinata ve mahlûkat âlemlerine ölçek ve mâzi denizlerine ve gayp alemlerine akacak bir çeşme hükmünde îcâd etmiştir."

Bu mesele ile ilgili olarak, peygamberlerin eli ile ortaya çıkan mu'cizelerin durumuna gelince: Allah-u âlem bi-muradihi, ekser mu'cizelerin de mevcut anasırdan yaratıldığı anlaşılmaktadır. Ancak Bedir Savaşında Peygamber Efendimizin (ASM) bir avuç toprağı atınca, umum küffarın gözlerine aynı avuç toprağın gitmesinde muhtemeldir ki Cenâb-ı Hak, zerrât yaratmış olsun; böyle de olsa, bu şuzuzat kabilinden olabilir.

Cennet ve cehennem durumuna gelince, cennet ve cehennem ibdâ-ı mahz ile yaratılmıştır ve hâlen mevcuttur. Bu mesele hakkında Kur'an ve Hadiste sarahat vardır. Zaten, Ehl-i Sünnetin görüşü de budur.

Diğer sualleriniz de mektubun muhteviyatından anlaşılmalıdır. Bu konu ile ilgili olarak, feylesofların izahlarını yazmaya lüzum hissetmedim. Çünkü, çok meselede olduğu gibi, bu meselede de hakikatten udul edip, hakikatin hakkını verememişlerdir.

Zâtınıza ve diğer kardeşlere binlerce selam ve muhabbet sunar, hizmetlerinizde Rıza-yı İlâhiye muvaffakiyetler dilerim.

15 Ağustos 1979
Mehmed KIRKINCI